

USEIN KYSYTYT KYSYMYKSET

A Isyyden selvittäminen ja vahvistaminen

Miksi isyys pitää tunnustaa?

Missä isyyden selvittäminen hoidetaan?

Miten isyyden tunnustaminen tehdään ennen lapsen syntymää?

Miten isyys tunnustetaan lapsen syntymän jälkeen?

Voiko isyyden varmistamiseksi tehdä DNA-testin?

Mitä tarvitsen mukaan neuvolan terveydenhoitajalle isyydentunnustamista varten?

Kuka on lapsen huoltaja tunnustamisen jälkeen?

Miten lapselle voidaan antaa isän sukunimi?

Asuimme ulkomailla lapsemme syntyessä, pitääkö isyys vahvistaa Suomessa?

Mitä jos isäehdokkaita on useita?

Mitä, jos lapsen äiti haluaa kieltää isyyden selvittämisen?

Mitä teen, kun ex-poikaystäväni on ilmoittanut, ettei hän aio tunnustaa syntyvää lastani eikä myöskään maksaa elatusapua?

Olen raskaana ja lapseni isä kuoli, voidaanko isyys vielä vahvistaa?

Olen saanut lapsen ja aviomieheni ei ole lapseni isä. Miten saan oikean isän lapselleni?

B. Avio- tai avoero

Olemme eronneet ja meillä on ala-ikäisiä lapsia. Mitä meidän tulisi tehdä?

Onko erotilanteessa pakko tehdä kirjallisia sopimuksia lasten asioista?

Onko vanhempien keskenään allekirjoittama sopimus, jossa on todistajien allekirjoitukset pätevä ja virallinen?

Miten saamme viralliset, täytäntöönpanokelpoiset sopimukset?

Miten varaan lastenvalvojalle ajan?

Mitä minun tulee tietää asioimisesta lastenvalvojan luona?

Miten lapsen mielipide otetaan huomioon?

Mistä saamme apua, kun emme pysty sopimaan lastemme asioista?

Milloin ja miten olosuhdeselvitys tehdään?

C. Lapsen huoltajuus, yhteishuolto ja yksinhuolto

Mitä tarkoittaa lapsen huoltajuus?

Mitä yhteishuolto tarkoittaa?

Mitä tarkoittaa yksinhuoltajuus?

Lähivanhempi on muuttamassa ja meillä on yhteishuolto. Saako lähivanhempi muuttaa lapsen kanssa?

Lapseni tarvitsee passin, enkä tavoita toista vanhempaa. Miten saan passin hankittua?

Perheoikeudelliset palvelut – usein kysytyt kysymykset

Mitä tarkoittaa oheishuolto ja mistä sitä haetaan?

Olen yksinhuoltaja ja haluaisin turvata lapseni tulevaisuuden siltä varalta, että minulle tapahtuu jotain. Voinko testamentata lapseni huollon sisarelleni?

Mitä jos lapsi jää ilman huoltajaa?

D. Lapsen asuminen

Kumman vanhemman luona lapsi asuu?

Mitä tarkoitetaan vuoroasumisella?

Jos lapsi asuu vuoroviikoin molemmilla vanhemmilla, tarvitseeko maksaa elatusapua?

Milloin vuoroasuminen on toimiva ratkaisu?

E. Tapaamisoikeus

Mistä asioista sovitaan tapaamisoikeuden yhteydessä?

Miten lapsen tapaamismatkakulut jaetaan, kun lapsi muutti lähivanhempansa kanssa satojen kilometrien päähän?

Lastenvalvojan vahvistama sopimus tai käräjäoikeudessa annettu päätös lapsen tapaamisoikeudesta ei toimi. Kenen puoleen voin kääntyä?

En saa tavata lastani, mitä teen?

Minua huolestuttaa sopia tapaamisia toisen vanhemman kotiin, mitä voin tehdä?

Lapsi ei halua tavata toista vanhempaansa, mitä minun tulisi tehdä?

Mikä on tapaamispaikka?

H. Lapsen elatus ja Kelan maksama elatustuki

Mitä tarkoittaa lähivanhempi?

Mikä on elatusapu ja mikä on elatustuki?

Mitä elatusapu pitää sisällään?

Miten elatusapu määräytyy?

Kuinka paljon on minimielatusapu?

Mitä teen, kun elatusvelvollinen ei maksa vahvistettua elatusapua?

Milloin ja miten elatusapua voi muuttaa?

Kuka päättää mihin elatusapua käytetään ja mitä sillä maksetaan?

Onko elatusavulla ylärajaa?

Mitä teen, jos emme pääse sopimukseen lapsen elatusavusta lastenvalvojan luona?

Mitä voin tehdä, jos en pysty maksamaan vahvistettua elatusapua lapselleni?

Mitä tarkoittaa luonapitovähennys?

Mitä elatusvelvollinen saa vähentää maksettavasta elatusavusta?

Milloin voin saada elatustukea?

Mikä on täydentävä elatustuki?

Mikä on indeksikorotus?

Pitääkö elatusapua maksaa sen jälkeenkin, kun lapsi on täyttänyt 18 vuotta?

Mitä teen, jos elatusvelvollinen kuolee?

A Isyyden selvittäminen ja vahvistaminen

A1

Miksi isyys pitää tunnustaa?

Isyyden tunnustamista sääntelee [Isyyslaki](#). Tunnustamisen tarkoituksena on lapsen ja hänen isänsä välisen sukulaisuussuhteen vahvistaminen.

Isyyslain mukaan isyys joko todetaan isyysolettaman perusteella tai vahvistetaan erikseen. Isyysolettama tarkoittaa, että jos lapsen äiti on avioliitossa lapsen syntyessä, aviomies oletetaan aina lapsen isäksi. Tällöin vanhemmat ovat yhdessä myös lapsen huoltajia.

Jos lapsi syntyy avioliiton ulkopuolella, isyys on aina erikseen vahvistettava joko tunnustamalla tai tuomioistuimen päätöksellä. Isyys tulee vahvistaa, vaikka vanhemmat olisivat lapsen syntyessä avioliitossa. Jos vanhemmat solmivat avioliiton lapsen syntymän jälkeen, on isyys myös tuolloin vahvistettava erikseen.

Isyyden vahvistamisen myötä lapsen ja isän välille syntyy oikeudellisesti pätevä sukulaisuussuhde. Lapsesta tulee isän rintaperillinen, ja hänelle voidaan antaa isän sukunimi. Lapsella on isyyden vahvistamisen jälkeen oikeus saada elatusta isältään ja hänelle syntyy oikeus pitää yhteyttä ja tavata isäänsä.

A2

Missä isyyden selvittäminen hoidetaan?

Ennen lapsen syntymää isyyden selvittäminen hoidetaan [äitiysneuvolassa](#). Lapsen syntymän jälkeen selvittäminen kuuluu sen kunnan [lastenvalvojalle](#), missä lapsen äidillä on kotipaikka.

A3

Miten isyyden tunnustaminen tehdään ennen lapsen syntymää?

Isyyden voi tunnustaa ennen lapsen syntymää [äitiysneuvolassa](#). Tämä niin sanottu ennakkollinen isyyden tunnustaminen edellyttää isyysasian olevan sekä lapsen äidille että tunnustavalle miehelle selvä. Tunnustamisen vastaanottaa terveydenhoitaja. Lapsen äidin ja mahdollisen isän tulee olla yhdessä tunnustamistilaisuudessa henkilökohtaisesti paikalla, ja äidin tulee antaa tunnustamiselle suostumuksensa.

Neuvolan työntekijä toimittaa tunnustamisasiakirjan [lastenvalvojalle](#). Lastenvalvoja voi vasta 31. päivänä lapsen syntymästä lähettää isyysasiakirjat maistraattiin isyyden vahvistamista varten. Määräaika johtuu isyyslain säädöksestä; mies, joka on tunnustanut isyytensä, voi peruuttaa tunnustamisensa ilmoittamalla siitä kirjallisesti isyyden selvittämisestä huolehtivalle lastenvalvojalle viimeistään 30.päivänä lapsen syntymästä.

Perheoikeudelliset palvelut – usein kysytyt kysymykset

Myös lapsen äiti tai mies, joka katsoo olevansa lapsen isä, voi ennen määräajan päättymistä ilmoittaa käsityksensä siitä, että lapsen tunnustanut mies ei ole lapsen isä. Kun isyys on maistraatissa vahvistettu, lähettää maistraatti isyyspäätökset vanhemmille.

A4

Miten isyys tunnustetaan lapsen syntymän jälkeen?

Lapsen syntymän jälkeen isyyden tunnustaminen tapahtuu [lastenvalvojan](#) luona. Maistraatti toimittaa tiedon avioliiton ulkopuolella syntyneestä lapsesta äidin kotikunnan lastenvalvojalle, joka lähettää äidille ohjeen varata aika lastenvalvojalle. Myös mies, joka katsoo olevansa lapsen isä, voi tehdä aloitteen isyyden selvittämiseksi.

Lapsen äidin ja tunnustavan miehen henkilökohtainen läsnäolo on isyyttä selvitetessä välttämätöntä. Tapaamisessa mies voi allekirjoittaa isyyden tunnustamislauseman. Lastenvalvoja toimittaa isyysasiakirjat maistraattiin isyyden vahvistamista varten. Kun isyys on maistraatissa vahvistettu, maistraatti lähettää isyyspäätökset vanhemmille.

A5

Voiko isyyden varmistamiseksi tehdä DNA-testin?

Kyllä voi, jos lapsen äiti tai mahdollinen isä sitä haluaa. Tarvittavat näytteet otetaan [lastenvalvojan](#) luona. Tutkimusta haluavan on hyvä olla yhteydessä lastenvalvojaan ennen varattua aikaa erillisiä ohjeita varten.

Lapsen äidiltä, mahdolliselta isältä ja lapselta otetaan sivelynäyte posken sisäpinnasta lastenvalvojan valvoessa näytteenottoa. Lastenvalvoja toimittaa näytteet Terveystieteiden ja hyvinvoinninlaitoksen oikeusgenetiikkayksikköön, jossa tutkimus tehdään. Tutkimuksen tekeminen kestää noin viikon siitä, kun näytteet ovat saapuneet tutkittavaksi. Oikeusgenetiikkayksikkö toimittaa tutkimustuloksen isyysasiaa hoitavalle lastenvalvojalle. Lastenvalvoja ilmoittaa asianosaisille tutkimuksen tuloksen sekä sopii asianosaisten kanssa isyyden selvittämisen jatkosta.

Oikeusgeneettinen isyystutkimus on asianosaisille maksuton.

A6

Mitä tarvitsen mukaan neuvolan terveydenhoitajalle isyidentunnustamista varten?

Ota mukaan voimassa oleva kuvallinen henkilöllisyystodistus (passi, ajokortti tai henkilökortti). Jos väestörekisterinpitäjällä/Suomen viranomaisella ei ole tietoa lapsen äidin siviilisäädystä, äidin on lisäksi toimitettava todistus siitä, että hän on ollut naimaton lapsen syntyessä.

A7

Kuka on lapsen huoltaja tunnustamisen jälkeen?

Tunnustamisen yhteydessä voivat lapsen äiti ja mies sopia, että lapsen huolto uskotaan molemmille vanhemmille yhteisesti. Sopimus yhteishuollosta vahvistetaan isyyden vahvistamisen jälkeen.

A8

Miten lapselle voidaan antaa isän sukunimi?

Lapsen sukunimeksi voidaan valita sukunimi, joka on jommallakummalla vanhemmalla sillä hetkellä, kun lapsi ilmoitetaan väestötietojärjestelmään. Jos lapsi syntyy avioliiton ulkopuolella, lapselle voidaan antaa isän sukunimi vasta [isyiden vahvistamisen](#) jälkeen. Jos isyyttä ei ole vahvistettu nimeä ilmoitettaessa, lapsi saa sukunimekseen äidin sukunimen. Lapsen sukunimi voidaan kuitenkin isyyden vahvistamisen jälkeen muuttaa isän sukunimeksi maistraattiin tehtävällä erillisellä ilmoituksella.

Lapsen sukunimi on ilmoitettava väestötietojärjestelmään noin kahden kuukauden kuluessa syntymästä. Lapsen nimi ilmoitetaan lapsen kotikunnan [maistraatille](#). Ilmoituksen voi tehdä myös sen kirkkokunnan seurakunnalle, jonka jäsen lapsi on.

A9

Asuimme ulkomailla lapsemme syntyessä, pitääkö isyys vahvistaa Suomessa?

Jos ulkomailla annettu isyyspäätös on voimassa, se voidaan tunnustaa Suomessa ilman eri vahvistusta. Ulkomailla annettu isyyspäätös tulee toimittaa [maistraattiin](#), joka tallentaa isyyttä koskevan tiedon väestötietojärjestelmään. Päätöksen tulee olla alkuperäinen tai virallisesti oikeaksi todistettu jäljennös ja se tulee olla myös asianmukaisesti laillistettu. Päätös tulee olla käännetty joko suomeksi, ruotsiksi tai englanniksi.

Päätöksenä pidetään tuomioistuimen ja muun viranomaisen päätöstä sekä oikeustoimen vahvistamista tai rekisteröintiä. Tarvittaessa hovioikeus voi hakemuksesta vahvistaa tunnustetaanko isyydestä vieraassa valtiossa annettu päätös Suomessa.

A10

Mitä jos isäehdokkaita on useita?

Jos avioliiton ulkopuolella syntyneellä lapsella on useampi isäehdokas, isyys voidaan selvittää oikeusgeneettisellä tutkimuksella. Dna-tutkimus tehdään [lastenvalvojan](#) vastaanotolla.

A11

Mitä, jos lapsen äiti haluaa kieltää isyyden selvittämisen?

[Isyyslain](#) mukaan äiti ei voi vastustaa isyyden selvittämistä. Miehellä, joka haluaa tunnustaa isyytensä, on mahdollisuus käynnistää isyyden selvittäminen. Miehen täytyy tällöin tietää henkilötietoja lapsesta ja lapsen äidistä. Asian hoitaminen on yksinkertaisinta, jos myös lapsen äiti saapuu paikalle. Mikäli mies haluaa oikeusgeneettiset tutkimukset tehtäväksi lastenvalvojan läheteellä, on myös lapsen äidin suostuttava tutkimuksiin. Lapsen äitiä kuullaan isyyden tunnustamisesta, mutta mikäli lapsen äiti kiistää

isyyden tai ei anna vastausta, mies voi jatkaa asian selvittämistä oikeusteitse nostamalla määräajassa isyyden vahvistamista koskevan kanteen [käräjäoikeudessa](#).

A12

Mitä teen, kun ex-poikaystäväni on ilmoittanut, ettei hän aio tunnustaa syntyvää lastani eikä myöskään maksaa elatusapua?

Jos avioliiton ulkopuolella syntyneen lapsen mahdollinen isä ei suostu vapaaehtoisesti isyyden selvittämiseen, isyys voidaan vahvistaa [käräjäoikeudessa](#) ajettavalla isyyskantteella. [Lastenvalvoja](#) huolehtii isyyskanteen laatisemisesta ja edustaa lasta oikeudenkäynnissä, eikä siitä pääsääntöisesti aiheudu kuluja. Isyyskanteen yhteydessä voidaan vaatia myös elatusavun vahvistamista.

A13

Olen raskaana ja lapseni isä kuoli, voidaanko isyys vielä vahvistaa?

Ota yhteys [lastenvalvojaan](#) mahdollisimman pian. Jos biologisesta isyydestä saadaan riittävä näyttö, isyys voidaan vahvistaa tuomioistuimessa, vaikka lapsen isä olisi kuollut ennen lapsen syntymää. Isyyden toteennäyttämiseksi tehdään dna-tutkimus, joka voidaan tehdä vainajasta tai tarvittaessa myös hänen lähisukulaisistaan näiden suostumuksin.

A14

Olen saanut lapsen ja aviomieheni ei ole lapseni isä. Miten saan oikean isän lapselleni?

Jos lapsi syntyy avioliiton aikana, aviomies oletetaan aina lapsen isäksi. Aviomiehen isyysolettama voidaan kumota, jos toinen mies tunnustaa isyytensä [lastenvalvojalla](#) ja lapsen äiti, hänen aviomiehensä, 15-vuotias täyttänyt lapsi sekä asiaa käsittelevä maistraatti hyväksyvät tunnustamisen.

Lapsen äiti ja aviomies voivat yhdessä pyytää lastenvalvojalta isyyden selvittämistä kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun lapsi on syntynyt. Mikäli oikeusgeneettisten isyystutkimusten perusteella voidaan todeta, että aviomies ei ole lapsen isä, [maistraatti](#) voi vanhempien yhteisestä hakemuksesta päättää, ettei aviomies ole lapsen isä.

Isyyden kumoaminen on mahdollista myös kanneteitse. Kanteen voi nostaa lapsen äiti, lapsen isä tai 15 vuotta täyttänyt lapsi. Miehen ja äidin on pantava kanne vireille kahden vuoden kuluessa siitä, kun lapsi on syntynyt. Lapsen kanneaika ei ole määräaikaan sidottu. Miehellä, joka katsoo olevansa lapsen isä aviomiehen sijaan, on tietyin ehdoin oikeus nostaa kanne isyyden kumoamiseksi kahden vuoden määräajassa.

B. Avio- tai avoero

B1

Olemme eronneet ja meillä on ala-ikäisiä lapsia. Mitä meidän tulisi tehdä?

Vanhemmuus jatkuu eron jälkeenkin. Lapsen vanhemmat ovat aina ensisijaisesti vastuussa lastensa hyvinvoinnista ja heillä on velvollisuus turvata lapsen tasapainoinen kehitys myös perhetilanteen muuttuessa. Vanhempien erotilanteessa on sovittava lapsen asumisesta, huoltajuudesta, tapaamisista ja elatuksesta. Lue lisää [täältä](#).

B2

Onko erotilanteessa pakko tehdä kirjallisia sopimuksia lasten asioista?

Kirjalliset sopimukset eivät ole välttämättömiä, jos vanhemmat pystyvät riidattomasti sopimaan asiat. On kuitenkin huomioitava, että vain vahvistettu kirjallinen sopimus on täytäntöön pantavissa. Tämä tarkoittaa, että esimerkiksi Kela ei maksa elatustukea suullisen sopimuksen perusteella tilanteessa, jossa toinen vanhempi jättää elatusavun maksamatta.

B3

Onko vanhempien keskenään allekirjoittama sopimus, jossa on todistajien allekirjoitukset pätevä ja virallinen?

Ei ole. Vanhemmat voivat noudattaa keskinäistä sopimusta, mutta sopimus ei ole täytäntöönpanokelpoinen. Esimerkiksi Kela ei voi maksaa elatustukea tällaisen sopimuksen perusteella tilanteessa, jossa toinen vanhempi jättää maksamatta elatusavun tai elatusapu on pienempi kuin voimassa oleva elatustuki.

B4

Miten saamme viralliset, täytäntöönpanokelpoiset sopimukset?

Lasten asioita koskevat sopimukset ovat täytäntöönpanokelpoisia, kun ne laaditaan ja vahvistetaan kirjallisesti lapsen asuinkunnan [lastenvalvojalla](#). Lastenvalvoja vahvistaa sopimukset, jos ne eivät ole lapsen edun vastaisia. Vahvistetut sopimukset vastaavat lainvoimaltaan tuomioistuimen antamaa ratkaisua.

Lapsen huoltoa, asumista, tapaamisoikeutta sekä elatusta koskevat asiat on mahdollista ratkaista myös avioeron hakemisen yhteydessä. Asia saatetaan tällöin vireille avioerohakemuksen liitännäisvaatimuksena jommankumman puolison kotikunnan [käräjäoikeudessa](#).

B5

Miten varaan lastenvalvojalle ajan?

Aika varataan ensisijaisesti lapsen kotikunnan lastenvalvojalle. Muualla asuva vanhempi voi halutessaan varata ajan myös oman kotikuntansa lastenvalvojalle. Sipoon kunnan lastenvalvojan yhteystiedot löydät [täältä](#).

B6

Mitä minun tulee tietää asioimisesta lastenvalvojan luona?

[Lastenvalvoja](#) auttaa vanhempia sopimaan lasta koskevista asioista ja vahvistaa sopimukset. Kun sopimuksia laaditaan, molempien vanhempien tulee olla yhtä aikaa paikalla. Vanhemmilla täytyy olla mukana voimassa oleva henkilöllisyystodistus.

Lasten huoltoon, tapaamisoikeuteen, asumiseen ja elatukseen liittyvissä asioissa asianosaisia ja sopijapuolia ovat vanhemmat. Lastenvalvoja ei päätä sopimusten sisällöstä, vaan sopimusneuvottelut käydään

Perheoikeudelliset palvelut – usein kysytyt kysymykset

sopijapuolten eli vanhempien kesken. Lastenvalvojan tehtävänä on avustaa vanhempia pääsemään sopimukseen ja laatia vanhempien sopimista asioista täytäntöönpanokelpoinen asiakirja. Sopimukset olisi hyvä tehdä vanhempien erilleen muuton yhteydessä tai lopullista avioeroa haettaessa eli tilanteessa, jossa perhettä koskevat muutokset ovat selkiytyneet siinä määrin, että vanhemmilla on valmiudet ratkaista lasta koskevat järjestelyt.

Kaikista lasta koskevista asioista sovittaessa keskiössä tulee olla lapsen etu. Lastenvalvojan tehtävänä on turvata lapsen oikeus molempiin vanhempiin ja tasapainoiseen kehitykseen huolimatta vanhempien parisuhteen päättymisestä.

B7

Miten lapsen mielipide otetaan huomioon?

Lapsen vanhemmat päättävät huoltoa, asumista, tapaamisoikeutta ja elatusta koskevista asioista. Lähtökohtaisesti ajatellaan, että vanhemmat tietävät oman lapsensa parhaan ja toimivat sen mukaisesti.

[Lapsenhuoltolain](#) mukaan myös lapsen mielipide tulee selvittää jos vanhemmat eivät ole yksimielisiä asumista, huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevassa asiassa, ja jos lapsen ikä ja kehitystaso sen mahdollistaa. Lapsenhuoltolain mukaan huolto- ja tapaamisasia on aina ratkaistava – niin lastenvalvojan luona kuin käräjäoikeudessa - ennen kaikkea lapsen edun mukaisesti. Tämä ei välttämättä tarkoita asioiden ratkaisua lapsen tahdon mukaisesti. Lapsen toiveet ja mielipide ovat vain yksi lapsen edun arviointiin vaikuttava seikka.

B8

Mistä saamme apua, kun emme pysty sopimaan lastemme asioista?

[Perheasioiden sovittelu](#) tarjoaa apua, kun vanhemmat eivät pääse yksimielisyyteen lasta koskevista asioista. Perheasioiden sovittelija on ulkopuolinen, puolueeton taho, joka pyrkii auttamaan vanhempia pääsemään yksimielisyyteen lapsen etu huomioiden.

Viime kädessä ratkaisua lasta koskevissa asioissa voidaan hakea käräjäoikeudesta. Vanhemmat voivat joko yksin tai yhdessä viedä asia oikeuden ratkaistavaksi. Lapsen huoltoa, asumista, tapaamisoikeutta ja elatusta koskeva asia pannaan vireille siinä käräjäoikeudessa, jonka tuomiopiirissä lapsella on kotipaikka tai vakituinen asuinpaikka. Vielä tässä vaiheessa vanhemmat voivat pyytää käräjäoikeudesta sovittelua. Asiantuntija-avusteista tuomioistuinsovittelua voi hakea käräjäoikeudelle toimitetulla vapaamuotoisella hakemuksella tai tätä tarkoitusta varten laaditulla kaavakkeella, joita saa käräjäoikeuden kansliasta. Osapuolet voivat tehdä hakemuksen yhdessä tai erikseen. Sovittelu tapahtuu perheasioihin perehtyneen tuomarin johdolla ja häntä avustaa asiantuntijana lapsiasioihin perehtynyt psykologi tai sosiaalityöntekijä.

B9

Milloin ja miten olosuhdeselvitys tehdään?

Jos vanhemmat eivät pääse yksimielisyyteen lapsen huoltoa, asumista ja tapaamisoikeutta koskevassa asiassa, he voivat hakea asiaan päätöstä [käräjäoikeudesta](#). Käräjäoikeus pyytää tarvittaessa päätöksen tueksi ns. olosuhdeselvityksen sosiaalilautakunnalta. Selvitystyön aikana selvitystyöntekijät työskentelevät

kaikkien perheenjäsenten kanssa, tekevät kotikäyntejä sekä pyytävät lausuntoja harkintansa mukaan muilta perheen asioissa mukana olevilta viranomaistahoilta (mm. päivähoito, koulu, perheneuvola, lastensuojelu). Neuvottelujen ja tapaamisten perusteella olosuhdeselvitystä tekevät henkilöt laativat kirjallisen selvityksen tuomioistuimelle. Jos vanhemmat pääsevät yksimieliseen sopimukseen lapsen asioista selvitystyön aikana, selvitystyöskentely päättyy ja sopimusehdotus lähetetään oikeuteen vahvistettavaksi.

C. Lapsen huoltajuus, yhteishuolto ja yksinhuolto

C1

Mitä tarkoittaa lapsen huoltajuus?

Lapsen huollolla tarkoitetaan lapsen henkilökohtaisten asioiden hoitoa. Lapsen huoltajia ovat hänen vanhempansa tai henkilöt, joille lapsen huolto on uskottu. Huoltajalla on oikeus päättää lapsen hoidosta, kasvatuksesta, asuinpaikasta sekä muista henkilökohtaisista asioista. Huoltajalla on oikeus saada tietoa lasta koskevista asioista eri viranomaisilta ja huoltaja myös edustaa lasta häntä koskevassa asiassa. Lisäksi lapsen huoltaja toimii holhoustoimilain nojalla lapsen edunvalvojana hoitaen lapsen taloudellisia asioita.

Jos lapsi on vanhempiensa yhteishuollossa ja hänen toinen huoltajansa kuolee, jää huolto elossa olevalle vanhemmalle.

Huoltomuodolla ei ole vaikutusta kummankaan vanhemman verotukseen eikä sosiaaliturvaan (esim. lapsilisän yksinhuoltajakorotukseen). Huoltomuoto ei myöskään vaikuta lapsen oikeuteen tavata muualla asuvaa vanhempaansa eikä vanhemman velvollisuuteen huolehtia lapsen elatuksesta. Lapsen huolto päättyy, kun lapsi täyttää kahdeksantoista vuotta tai lapsi sitä ennen avioituu.

C2

Mitä yhteishuolto tarkoittaa?

Yhteishuolto tarkoittaa vanhempien välistä yhteistoimintaa ja yhteistä päätöksentekoa edellä mainituissa lapsen asioissa. Lapsen yhteishuolto edellyttää vanhemmilta kykyä keskustella ja tehdä lasta koskevia päätöksiä yhdessä. Lapsen kanssa asuva vanhempi voi kuitenkin yhteishuoltajuudesta huolimatta huolehtia ja päättää lapsen arkisista asioista, päivittäisestä hoidosta ja huolenpidosta. Yhteishuolto ei tarkoita sitä, että lapsi asuisi vuorotellen kummankin vanhemman luona.

C3

Mitä tarkoittaa yksinhuoltajuus?

Yksinhuoltaja päättää yksin kaikista lasta koskevista asioista. Viranomaiset (esim. päiväkotia, koulu, terveydenhuolto, sosiaalitoimi) antavat lasta koskevat tiedot vain huoltajalle ja vain huoltajan erikseen antamalla luvalla toiselle vanhemmalle. Ei-huoltaja -vanhempi päättää kuitenkin lapsen päivittäiseen hoitoon ja kasvatukseen liittyvistä asioista silloin, kun lapsi on hänen luonaan.

Yksinhuoltajuudella ei ole merkitystä lapsen ja ei-huoltajan tapaamisoikeuteen eikä elatusvelvollisuuteen.

C4

Lähivanhempi on muuttamassa ja meillä on yhteishuolto. Saako lähivanhempi muuttaa lapsen kanssa?

Kyllä saa, mutta [yhteishuollon](#) periaatteiden mukaisesti huoltajien tulee keskustella lapsen asioista ja päättää asia yhdessä. Toisella yhteishuoltajalla ei kuitenkaan ole käytettävissään pakkokeinoa, jolla voisi estää muuton Suomessa, vaikka yksimielisyyttä ei syntyisikään. Muutto saattaa kuitenkin olla niin olennainen muutos, että lapsen tapaamissopimus ja tarvittaessa elatussopimus tulee neuvotella uudelleen vastaamaan muuttunutta tilannetta. Mahdollista on myös sopia lapsen muuttamisesta etävanhemman luokse, jos se on lapsen edun mukaista. Jos lapsella on vain yksi huoltaja, tämä päättää yksin lapsen asuinpaikan. Sekä yhteishuoltajan että yksinhuoltajan olisi kuitenkin hyvä asumisratkaisuisaan mahdollisuuksien mukaan huomioida lapsen oikeus tavata ja pitää yhteyttä siihen vanhempaan, jonka luona lapsi ei asu.

C5

Lapseni tarvitsee passin, enkä tavoita toista vanhempaa. Miten saan passin hankittua?

Lapsen passihakemuksen liitteenä tulee olla kirjallinen, yksilöity suostumus siltä huoltajalta, joka ei ole läsnä passihakemusta jätettäessä. Passi voidaan myöntää ilman toisen huoltajan suostumusta vain erityisestä syystä, jos joltakin huoltajalta ei matkan, sairauden tai muun vastaavan syyn vuoksi voida saada suostumusta. Myös väliaikaisia passeja voidaan myöntää erityisin perustein tietyn matkan ajaksi. Lue lisää [täältä](#).

Jos huoltaja on evännyt suostumuksensa, passi voidaan kuitenkin myöntää alaikäiselle, jos sen myöntämättä jättäminen olisi selvästi vastoin lapsen etua. Lisäksi vaaditaan, että voidaan pitää ilmeisenä sitä, ettei lasta vastoin huoltajansa suostumusta muutoin kuin tilapäisesti viedä toiseen valtioon. Passin myöntävä viranomais selvittää kussakin tapauksessa, mikä on lapsen edun mukaista.

C6

Mitä tarkoittaa oheishuolto ja mistä sitä haetaan?

[Oheishuolto](#) tarkoittaa, että lapsen huolto uskotaan vanhempien ohella yhdelle tai useammalle henkilölle, joka on antanut siihen suostumuksensa. Oheishuoltoa haetaan [käräjäoikeudesta](#). Oheishuollon määrittämisen edellytyksenä on, että se on lapsen edun mukaista. Oheishuolto ei vapauta vanhempia heidän elatusvastuustaan eikä tuota oheishuoltajalle elatusvelvollisuutta lasta kohtaan. Oheishuoltaja toimii vanhempien/vanhemman ohella lapsen huoltajana.

C7

Olen yksinhuoltaja ja haluaisin turvata lapseni tulevaisuuden siltä varalta, että minulle tapahtuu jotain. Voinko testamentata lapseni huollon sisarelleni?

Lapsen huollon "testamenttaaminen" ei ole mahdollista. Vanhemmat voivat kuitenkin kirjata toiveensa lapsen huollon uskomisesta jollekin tietylle henkilölle ns. toive- eli huoltajuustestamentilla. Toivetestamentti ei kuitenkaan sido viranomaisia, vaan käräjäoikeus ratkaisee asian ennen kaikkea lapsen edun mukaisesti. Ratkaisussa otetaan huomioon lapsen omat toivomukset ja mielipide, jos se on lapsen ikään ja kehitystasoon nähden mahdollista.

Kun sosiaalilautakunta on saanut tiedon lapsen jäämisestä vaille huoltajaa, se neuvottelee lapselle läheisten henkilöiden kanssa ja tekee tarvittaessa käräjäoikeudelle hakemuksen huoltajan määrittämiseksi lapselle. Hakemuksen voi tehdä myös lapsen sukulainen tai muu lapselle läheinen henkilö. Käräjäoikeus voi uskoa lapsen huollon yhdelle tai useammalle henkilölle, joka on antanut tähän suostumuksensa. Käräjäoikeuden määrittämä huoltaja huolehtii lapsen hoidosta ja kasvatuksesta sekä lasta koskevien päätösten tekemisestä siten kuin huoltajana oleva vanhempikin.

C8

Mitä jos lapsi jää ilman huoltajaa?

Jos lapsi jää ilman huoltajaa, ole mahdollisimman pian yhteydessä [perheoikeudellisiin palveluihin](#).

D. Lapsen asuminen

D1

Kumman vanhemman luona lapsi asuu?

Vanhemmat sopivat keskenään, kumman vanhemman luona lapsi asuu eron jälkeen. [Lapsen asumisesta](#) päätettäessä lähtökohtana tulee olla lapsen etu. Vanhempien tulee neuvotella ja tarkastella eri vaihtoehtoja erityisesti lapsen kannalta ja huomioida, kuinka asuminen ja lapsen arkeen kuuluvat asiat järjestyvät käytännössä parhaiten. [Vanhemmuussuunnitelma](#) toimii apuna lapsen asumista harkitessa.

D2

Mitä tarkoitetaan vuoroasumisella?

[Vuoroasuminen](#) tarkoittaa, että lapsi asuu puolet tai lähes puolet ajastaan vuorotellen vanhempiansa luona. Suomen lainsäädännön mukaan lapsi voi kuitenkin olla virallisesti kirjoilla vain yhdessä paikassa. Esimerkiksi lapsen lähikoulu ja koulukuljetukset määräytyvät lapsen asuinpaikan mukaan. Asumistukea ja monia muita etuuksia myönnettäessä lapsi voidaan ottaa huomioon vain toisen vanhemman ruokakunnan jäsenenä. Lapsilisää maksetaan vain toiselle vanhemmalle, lähtökohtaisesti sille, jonka luona lapsi virallisesti asuu.

D3

Jos lapsi asuu vuoroviikoin molemmilla vanhemmilla, tarvitseeko maksaa elatusapua?

Vaikka lapsi asuisi vuoroviikoin molemmilla vanhemmilla, se ei automaattisesti tarkoita, että elatusapua ei tarvitse maksaa. Elatuslain mukaan vanhemmat vastaavat lapsen elatuksesta kykynsä mukaan. Jos vanhemmilla on hyvin erilainen elatuskyky, kulujen tasajako ei ole välttämättä oikeudenmukainen ratkaisu.

Vuoroviikkoasumisessa tai muussa tapauksessa, jossa etävanhempi pitää lasta luonaan hyvin paljon, on mahdollista soveltaa oikeusministeriön ohjetta elatusavun määrittelystä. Ohjeen mukaan lasketusta elatusavusta tehdään lopuksi luonapitovähennys, joka on sitä suurempi, mitä pidemmän osan kuukaudesta

Perheoikeudelliset palvelut – usein kysytyt kysymykset

lapsi on etävanhemman luona. Vanhemmat voivat sopia myös ohjetta suuremmasta vähennyksestä elatusapuun, jos molemmat vanhemmat osallistuvat lasten kustannusten maksamiseen.

D4

Milloin vuoroasuminen on toimiva ratkaisu?

[Vuoroasuminen](#) on toimiva ratkaisu, kun se palvelee lapsen etua.

Mitä nuorempi lapsi on, sitä vaativampaa vuoroasuminen on lapselle. Yleisesti ottaen vuoroasumista ei ole pidetty suositeltavana pienen lapsen kohdalla. Asuinpaikan toistuva vaihtuminen edellyttää paitsi vanhemmilta myös lapselta kykyä suunnitella ja ennakoida tulevia asumisjaksoja etukäteen. Lisäksi lapselta edellytetään kykyä ja joustavuutta sopeutua kahden kodin sääntöihin ja rutiineihin. Parhaimmillaan vuoroasuminen on lapselle antoisaa, kun lapsi voi vanhempien erosta huolimatta elää arkea kummankin vanhemman kanssa.

Vuoroasumista tarkastelevien tutkimusten mukaan vuoroasuminen toimii parhaiten, kun järjestelyn perusteena on lapsen tarpeet. Vuoroasumisen onnistumisen perusedellytyksiä ovat myös vanhempien hyvät välit ja sujuva yhteistyö. Kun vanhemmat jakavat vanhemmuuden, huolehtivat yhdessä lapsen arjen sujumisesta, suhtautuvat myönteisesti ja joustavasti lapsen oleskeluun toisen vanhemman luona, vuoroasuminen toimii hyvin. Tutkimusten mukaan keskeistä on myös, että vanhemmat välittävät toisilleen tietoja lapsen arjesta toisessa kodissa.

Tutkimusten mukaan lapsen näkökulmasta olennaista vuoroasumisen onnistumiselle on, että lapsi pystyy ikänsä puolesta hahmottamaan elämäänsä ja on sekä halukas että kykenevä vuoroasumisjärjestelyyn. Lisäksi on tärkeää, että vanhemmat asuvat niin lähekkäin, että lapsen päiväkotia tai koulua ja tärkeimmät sosiaaliset suhteet pysyvät samana.

E. Tapaamisoikeus

E1

Mistä asioista sovitaan tapaamisoikeuden yhteydessä?

[Tapaamissopimuksessa](#) on syytä ottaa huomioon mm. lapsen ikä, koulu, päivähoito, harrastukset ja vanhempien kotien välinen etäisyys. Vaikka sopimuksen tekohetkellä ei tuntuisi olevan tarvetta tapaamisoikeuden määrittämiselle ja kirjaamiselle, se on suositeltavaa. Mahdollisten erimielisyystilanteiden välttämiseksi on hyvä, että tapaamisoikeus olisi määritelty mahdollisimman tarkasti. Lisäksi Kela vaatii tapaamissopimuksen, mikäli tapaajavanhempi saa toimeentulotukea.

Tapaamisoikeudesta sovittaessa on hyvä sopia normaalin viikkorytmin lisäksi myös harrastuksiin kuljettamisista sekä lomien ja juhlapyhien vietosta. Lisäksi tapaamissopimuksessa voidaan sopia tapaamisten lisäksi muusta yhteydenpidosta, lapsen kuljettamisesta toisen vanhemman luokse ja tarvittaessa myös tapaamismatkakulujen jakamisesta. Näistä asioista vanhempien olisi hyvä käydä keskustelua ennen lastenvalvojan tapaamista.

Lapsen asioista sovittaessa lähtökohtana tulee olla lapsen etu. Vanhempien tulee neuvotella ja punnita eri vaihtoehtoja ennen muuta lapsen kannalta ja tapaamissopimusta tehdessään vanhempien on tärkeää ottaa huomioon, kuinka asiat järjestyvät lapsen arjessa käytännössä parhaiten. Apuna voi käyttää [vanhemmuussuunnitelmaa](#).

E2

Miten lapsen tapaamismatkakulut jaetaan, kun lapsi muutti lähivanhempansa kanssa satojen kilometrien päähän?

Vanhempien tulee yhteisymmärryksessä ja lapsen etu huomioiden pyrkiä siihen, että [tapaamisoikeus](#) muualla asuvaan vanhempaan toteutuu. Tästä johtuen myös se vanhempi, jonka luona lapsi asuu, on osaltaan velvollinen edistämään tapaamisoikeuden tarkoituksen toteutumista osallistumalla myös aiheutuviin kustannuksiin, kuten matkakuluihin. Jos jompikumpi vanhempi muuttaa kauemmaksi, voi olla aiheellista neuvotella tapaamisoikeudesta uudelleen. Samalla vanhemmat voivat sopia tapaamismatkakustannusten jakamisesta vanhempien välillä.

Pääsääntöisesti kustannuksista vastaa tapaava vanhempi. Vanhemmat voivat myös sopia kustannusten jakamisesta, esimerkiksi elatuskykyjensä mukaisessa suhteessa tai puoliksi. Jos tapaamiskulut ovat pitkän välimatkan vuoksi hyvin suuret, voidaan kustannukset huomioida elatusapulaskelmassa menona sille vanhemmalle, joka matkakustannuksista vastaa. Vähennyksenä huomioidaan oikeusministeriön ohjeen mukaan tapaamismatkojen kustannuksista kuukaudessa vain 120 € ylittävä osa ja enintään 120 €/kk/lapsi (2017).

Jos tapaava vanhempi saa perustoimeentulotukea, hän voi hakea [Kelalta tukea matkakustannuksiin](#) ja muihin lapsen tapaamisesta aiheutuviin kuluihin.

E3

Lastenvalvojan vahvistama sopimus tai käräjäoikeudessa annettu päätös lapsen tapaamisoikeudesta ei toimi. Kenen puoleen voin kääntyä?

Lapsella on oikeus pitää yhteyttä muualla asuvaan vanhempansa huolimatta siitä, millaiset keskinäiset välit lapsen vanhemmilla on. Jos [tapaamisoikeuden](#) toteuttamiseen liittyy erimielisyyksiä, vanhemmat voivat hakeutua [perheasioiden sovitteluun](#). Jos vahvistettu sopimus ei vastaa vallitsevaa tilannetta, voidaan aiempaa sopimusta tai päätöstä muuttaa joko uudella sopimuksella tai [tuomioistuimen](#) päätöksellä. Jos vahvistettua sopimusta tapaamisoikeudesta ei noudateta, sen täytäntöönpanoa voidaan vaatia tuomioistuimessa. Käytettävissä olevia pakkokeinoja ovat uhkasakko ja nouto. Täytäntöönpanoon ei kuitenkaan saa ryhtyä, jos 12-vuotias tai sitä nuorempi, mutta riittävän kehittynyt lapsi sitä vastustaa.

[Täytäntöönpanon](#) hakijana voi olla joko lapsen lähihuoltaja, joka vaatii lapsen palauttamista luokseen tai tapaava vanhempi, joka vaatii vahvistetun tapaamisoikeuden toteuttamista. Sen sijaan lähihuoltaja ei voi vahvistetusta tapaamisoikeudesta huolimatta vaatia toisen vanhemman velvoittamista tapaamaan lastaan.

Tuomioistuin lähettää pääsääntöisesti vireillä olevan asian ensin täytäntöönpanosovitteluun. Sovittelun avulla pyritään saamaan asianosaiset noudattamaan vapaaehtoisesti päätöstä tai sopimusta. Jos asia ei ratkea täytäntöönpanosovittelussa, täytäntöönpano toteutetaan antamalla täytäntöönpanomääräys, jolla hakijan vastapuoli veloitetaan luovuttamaan lapsi hakijalle (huollon täytäntöönpano) tai sallimaan lapsen ja tapaavan vanhemman väliset tapaamiset (tapaamisoikeuden täytäntöönpano). Lisäksi täytäntöönpano-oikeudenkäynnissä vahvistetun tapaamisoikeuden ehtoja voidaan muuttaa tai täsmentää joko väliaikaisesti tai vähäisissä määrin myös pysyvästi.

Täytäntöönpanoa haetaan lapsen tai hakijan vastapuolen asuinpaikan [käräjäoikeudelta](#). Täytäntöönpanoa on haettava kirjallisesti ja hakemukseen on liitettävä sopimus tai päätös tapaamisoikeudesta alkuperäisenä tai päätöksen antaneen viranomaisen oikeaksi todistamana jäljennöksenä.

Perheoikeudelliset palvelut – usein kysytyt kysymykset

Lapsia koskevissa riidoissa sovinnon löytäminen on kuitenkin keskeisen tärkeää. Usein sovinto vähentää vanhempien välisiä ristiriitoja ja on siten lapsen edun mukaista.

E4

En saa tavata lastani, mitä teen?

Jos vanhempien välillä on voimassa oleva [lastenvalvojan](#) vahvistama sopimus tai oikeuden päätös [tapaamisoikeudesta](#), molempien vanhempien on lähtökohtaisesti noudatettava sitä. Jos lähivanhempi estää tapaamiset, on tapaajavanhemman haettava [tapaamisoikeuden täytäntöönpanoa käräjäoikeudesta](#) toimittamalla tätä koskeva kirjallinen hakemus käräjäoikeuden kansliaan (edellisessä kysymyksessä selvitetty täytäntöönpanomenettely).

Jos tapaamisoikeudesta ei ole vahvistettua sopimusta tai oikeuden päätöstä, ei täytäntöönpanoa voi hakea. Tällaisessa tilanteessa vanhempien tulisi ensin sopia tapaamisoikeudesta tai, jos sopua ei synny, viedä asia käräjäoikeuteen tapaamisoikeuden vahvistamiseksi.

Tapaamisoikeuden toteutumiseen liittyvissä ongelmissa vanhemmat voivat hakeutua myös [perheasioiden sovitteluun](#).

E5

Minua huolestuttaa sopia tapaamisia toisen vanhemman kotiin, mitä voin tehdä?

Jos lapsen tapaamisoikeudesta sovittaessa tai päätettäessä ilmenee riskitekijöitä, joiden vuoksi lasta ei voida turvallisesti antaa tavata muualla asuvaa vanhempaansa, voidaan tapaamiset toteuttaa joko tuettuina tai valvottuina. [Tuettujen ja valvottujen tapaamisten](#) toteuttamisen edellytyksenä on, että niistä on sovittu [lastenvalvojan](#) vahvistamalla sopimuksella tai [tuomioistuimen](#) päätöksellä.

E6

Lapsi ei halua tavata toista vanhempaansa, mitä minun tulisi tehdä?

[Lapsen tapaamisoikeuden](#) tarkoituksena on turvata lapselle oikeus pitää yhteyttä ja tavata vanhempaansa, jonka luona lapsi ei asu. Tapaamisoikeus on ensisijaisesti lapsen oikeus ja vanhempien tehtävänä on turvata myönteinen ja läheinen suhde kumpaankin vanhempaan. Jos lapsi ei halua tavata toista vanhempaansa, tulisi vanhempien pyrkiä selvittämään syytä tähän. Tarvittaessa vanhemmat voivat kääntyä esim. [perheneuvonnan](#) puoleen. Tapaamisoikeuden toteutumiseen liittyvissä ongelmissa vanhemmat voivat hakeutua myös [perheasioiden sovitteluun](#).

E7

Meillä on lastenvalvojan vahvistama sopimus tapaamisoikeudesta, mutta isä/äiti tapaa lasta vain satunnaisesti/tapaamisissa on ollut vuoden tauko. Pitääkö minun silti varautua tapaamisiin tapaamissopimuksen mukaisesti joka kerta ja mikäli tapaajavanhempi ilmoittaa, että tulee hakemaan lapsen viikonlopuksi hänen luokseen? Onko minun annettava lapsi tapaamiseen?

[Tapaamisoikeuden](#) keskiössä on lapsen etu ja oikeus säilyttää läheinen suhde muualla asuvaan vanhempaansa. Kyse ei siis ole vanhemman oikeudesta, jota vanhempi voi mielensä mukaan käyttää, vaan

vanhemman velvollisuudesta. Jos tapaava vanhempi toistuvasti laiminlyö tätä velvollisuutta eikä tapaa lastaan, ei tapaamisia voida välttämättä enää pitää lapsen edun mukaisena. Lapsen toistuvat turhat odottamiset ja pettymykset saattavat tehdä tapaamisoikeuden toteuttamisesta lapsen edun vastaista. Tällainen tilanne voi johtaa tapaamisoikeuden supistamiseen. Tapaamiset voidaan sopia uudestaan muuttuneita olosuhteita vastaavaksi [lastenvalvojan](#) luona ja hakeutua tarvittaessa [perheasioiden sovitteluun](#). Viimekädessä [käräjäoikeus](#) voi hakemuksesta evätä tapaamisoikeuden kokonaan, koska se ei ole enää lapsen edun mukainen.

E8

Mikä on tapaamispaikka?

[Tapaamispaikka](#) on perheoikeudellisten palvelujen järjestämä tila, jossa lapsi voi tavata vanhempansa turvallisesti. Tapaamispaikassa voidaan järjestää valvottuja vaihtoja sekä [tuettuja ja valvottuja tapaamisia](#).

H. Lapsen elatus ja Kelan maksama elatustuki

F1

Mitä tarkoittaa etävanhempi?

Etävanhempi:

- vanhempi, jonka luona lapsi ei ole kirjoilla
- [elatusvelvollinen, joka ei asu lapsen kanssa](#)
- tapaaivanhempi
- muualla asuva vanhempi

F2

Mitä tarkoittaa lähivanhempi?

Lähivanhempi: lapsen kanssa asuva vanhempi, vanhempi, jonka osoitteessa lapsi on kirjoilla

F3

Mikä on elatusapu ja mikä on elatustuki?

[Elatusapu](#) on kuukausittain maksettava rahasumma, jonka etävanhempi maksaa lähivanhemmalle vanhempien välisen sopimuksen tai käräjäoikeuden tuomion perusteella huolehtiakseen omalta osaltaan lapsen elatuksesta.

Jos elatusvelvollinen on laiminlyönyt elatusavun maksamisen tai elatusapu on vahvistettu elatustuen määrää pienemmäksi, Kela maksaa kuukausittain [elatustukea](#). Kelan elatustukeen on oikeus myös silloin, kun lapsella ei ole toista elatusvelvollista vanhempaa siksi, että lapsi on yhden henkilön adoptoitu tai lapsen isyyttä ei ole vahvistettu.

F4

Mitä elatusapu pitää sisällään?

[Lapsen elatuksen tarvetta](#) laskettaessa pohjana ovat yleiset kustannukset, jotka määräytyvät lapsen iän mukaan. Yleisten kustannusten lisäksi lapsen elatuksen tarpeeseen lisätään lapsen erityisharrastemenot kuukaudessa, erityiset terveydenhoitokustannukset, päivähoitokulut, aamupäivä- ja iltapäivätoiminnan kulut, lapsen koulutuskulut ja kohtuullinen vakuutusmaksun määrä.

Lapsen yleiset kustannukset koostuvat jokapäiväiseen elämiseen kuuluvista ja suhteellisen samanlaisina eri tilanteissa pysyvistä menoista, joita on käytännössä kaikilla lapsilla.

Lapsen elatuksesta aiheutuvina yleisinä kustannuksina pidetään kustannuksia, jotka johtuvat:

- a. ravinnosta
- b. vaatteista ja jalkineista
- c. henkilökohtaisesta hygieniasta
- d. puhelimesta ja tietokoneesta sekä puhelimen käytöstä ja muista tietoliikennekuluista
- e. taskurahasta
- f. tavanomaisesta virkistys- ja harrastustoiminnasta sekä sitä varten tarvittavista välineistä
- g. satunnaisista tai vähäisistä terveydenhoito- ja lääkekuluista
- h. satunnaisista tai vähäisistä koulutusmenoista
- i. lapsen osuudesta kodin kalusteista, koneista ja tarvikkeista
- j. matkoista (arjen liikkuminen)
- k. muista näihin verrattavista seikoista

Yleisten kustannusten määränä pidetään (2018):

- a. lapsen ollessa 0–6 –vuotias 299 euroa kuukaudessa
- b. lapsen ollessa 7–12 -vuotias euroa 348 kuukaudessa
- c. lapsen ollessa 13–17 -vuotias 469 euroa kuukaudessa

7. Mitä tarvitsen mukaan lastenvalvojan luokse elatusapuasiassa?

Neuvotteluun täytyy ottaa mukaan seuraavat tositteet:

- voimassa oleva elatussopimus tai käräjäoikeuden elatusapupäätös, mikäli ko. asiakirjat eivät ole jo lastenvalvojalla tiedossa
- viimeisin verotuspäätös
- ajantasainen selvitys kuluvan vuoden palkkatuloista ja edellisen vuoden koko vuoden palkkakertymästä (selvityksistä tulee käydä ilmi myös lomarahat ja lakisääteiset pidätykset)

Perheoikeudelliset palvelut – usein kysytyt kysymykset

- selvitys elinkeinotoiminnan tuloista (tuloslaskelma ja tase sekä kirjanpidon tosite yksityisotoista)
- päätös ja maksuilmoitus eläketulosta
- päätös ja maksuilmoitus sosiaalisista etuuksista (esim. työttömyyspäiväraha, Kelan etuudet)
- tositteet muista tuloista
- todistus opiskelun kestosta ja päätös opintotuesta
- tosite maksettavasta opintolainan lyhennyksestä ja korosta
- tositteet vakituisen asunnon asumiskustannuksista (vuokra, vesi, sähkö, vastike, asuntolainan lyhennys ja korko, kotivakuutus, lämmitys, kiinteistövero, jätemaksu, tontin vuokra yms.)
- selvitys työmatkakuluista
- mahdollinen toimeentulotukipäätös
- tositteet lapsen harrastuskustannuksista sekä päivähoitomaksuista (lapsen kanssa asuva vanhempi)

F5

Miten elatusapu määräytyy?

Elatusavun määräytymisestä säädetään [lapsen elatuksesta annetussa laissa](#). Elatuslain mukaan vanhemmat vastaavat lapsen elatuksesta kykynsä mukaan. Vanhempien elatuskykyä arvioitaessa otetaan huomioon heidän ikänsä, työkykynsä ja mahdollisuutensa osallistua ansiotyöhön, käytettävissä olevien varojen määrä sekä heidän lakiin perustuva muu elatusvastuunsa. Vanhempien elatusvastuun laajuutta arvioitaessa otetaan huomioon myös lapsen kyky ja mahdollisuudet itse vastata elatuksestaan.

Lisäksi elatusavun laskemisesta oikeusministeriö on julkaissut ohjeen: [Lapsen elatusavun suuruuden arvioimiseen](#). Oikeusministeriön ohjeen mukaan elatusavun ohjeellinen määrä lasketaan selvittämällä ensin, kuinka paljon lapsi tarvitsee kuukaudessa elämiseensä rahaa. Sen jälkeen selvitetään vanhempien elatuskyvyt ja verrataan niitä toisiinsa. Jos kummallekin esimerkiksi jää huomioon otettavien pakollisten menojen jälkeen käyttöön saman verran rahaa, elatuskyvyt ovat yhtä suuret eli elatusvastuu jakautuu tasan (50 %/50 %). Elatusavun määrä on etävanhemman laskennallinen prosenttiosuus lapsen elatuksen tarpeesta. Esimerkiksi, jos lapsen elatuksen tarve on 500 €/kk ja etävanhemman elatuskyky 30 %, elatusavun määräksi tulee 150 €/kk. Laskennallisesta elatusavusta tehdään tarvittaessa lopuksi ns. luonapitovähennys. Luonapitovähennys voidaan tehdä, jos lapsi on etävanhemman luona keskimäärin vähintään 7 yötä kuukaudessa. Luonapitovähennys tarkoittaa sitä, että elatusapua pienennetään taulukon mukainen euromäärä sillä perusteella, että tapaamisten aikana lapsen ruokakustannuksista vastaa etävanhempi eikä lähivanhempi.

Elatusavun suuruutta voi suuntaa antavasti arvioida [elatusapulaskurilla](#).

F6

Kuinka paljon on minimielatusapu?

Perheoikeudelliset palvelut – usein kysytyt kysymykset

Niin sanottua minimielatusapua ei virallisesti ole. "Minimielatusavulla" tarkoitetaan usein Kelan maksamaa elatustukea. [Elatustuen määrä](#) on tällä hetkellä (2018) 156,39 €/kk. Kela maksaa elatustuen vahvistetun elatussopimuksen tai käräjäoikeuden tuomion perusteella, jos elatusvelvollinen laiminlyö hänelle vahvistetun elatusavun määrän tai jos elatusapu on vahvistettu elatustukea alhaisemmaksi elatusvelvollisen puutteellisen elatuskyvyn vuoksi.

F7

Mitä teen, kun elatusvelvollinen ei maksa vahvistettua elatusapua?

Elatusvelvollinen ei voi yksipuolisesti jättää vahvistettua elatusapua maksamatta. Lähivanhempi voi toimittaa vahvistetun alkuperäisen elatussopimuksen Kelalle ja [hakea elatustukea](#) elatusavun laiminlyönnin perusteella.

F8

Milloin ja miten elatusapua voi muuttaa?

Elatusapua voi muuttaa, jos jommankumman vanhemman elatuskyvyssä tai lasten elatuksen tarpeessa on tapahtunut olennaisia muutoksia. Asiaa tarkastellaan ensisijaisesti elatusapulaskelman lopputuloksesta käsin. Elatusapusopimuksen muuttaminen on perusteltua, jos laskelman lopputuloksena saatava elatusavun määrä poikkeaa aikaisemmin vahvistetusta elatusavun määrästä vähintään 15 %. Lisäksi edellytetään, ettei muutos ole lyhytaikainen ja että elatusavun muuttamista on sekä lapsen että elatusapua suorittavan vanhemman olot huomioon ottaen pidettävä kohtuullisena.

Elatusapua voi muuttaa uudella [lastenvalvojan](#) vahvistamalla sopimuksella. Muutosta voi hakea käräjäoikeudelta, jos elatusvelvollinen ja lähivanhempi eivät pysty saamaan aikaan sopimusta.

F9

Kuka päättää mihin elatusapua käytetään ja mitä sillä maksetaan?

Lähivanhempi eli elatusavun saaja

F10

Saako elatusavun maksaa lapselle?

Lähtökohtaisesti elatusapua ei makseta alaikäiselle lapselle itselleen vaan huoltajalle. Mikäli alle 18-vuotias nuori asuu itsenäisesti, vanhemmat voivat sopia elatusavun maksamisesta nuorelle. Koulutusavustus 18 - vuotta täyttäneelle lapselle maksetaan 18-vuotiaalle lapselle itselleen.

F11

Onko elatusavulla ylärajaa?

Ylärajana on lapsen elatuksen tarve.

F12

Mitä teen, jos emme pääse sopimukseen lapsen elatusavusta lastenvalvojan luona?

Tässä tilanteessa elatusavun määrä ja suorittamistapa on vahvistettava [käräjäoikeudessa](#). Pääsääntöisesti käräjäoikeus vahvistaa elatusavun kanteen vireillepanosta lukien. Taannehtivasti elatusapu voidaan määrätä enintään yhden vuoden ajalta ennen kanteen vireille panoa, mutta taannehtivuuteen tulee olla erityisen painavia syitä. Jos sopimukseen elatusavusta ei päästä, lapsen huoltajan tai muun laillisen edustajan ei kannata viivyttellä asian viemisessä käräjäoikeuden ratkaistavaksi. Elatusavussa on kysymys nimenomaan lapsen oikeudesta. Myös elatusapua maksava vanhempi voi viedä elatusapuasian käräjäoikeuden ratkaistavaksi. Olennaisten olosuhdemuutosten perusteella voimassa olevaa elatusapua voi olla perusteltua myös pienentää. Elatusapukanteen laatimiseen voi pyytää apua [oikeusaputoimistosta](#) tai yksityiseltä asianajajalta.

F13

Mitä voin tehdä, jos en pysty maksamaan vahvistettua elatusapua lapselleni?

Jos elatusavun määrä on liian suuri nykyisiin tuloihisi verrattuna, voit varata toisen vanhemman kanssa yhdessä ajan lastenvalvojalle elatussopimuksen muuttamiseksi vastaamaan elatuskykyäsi. Elatusapua voi muuttaa, jos olosuhteet ovat elatusavun vahvistamisen jälkeen muuttuneet olennaisesti ja elatusavun muuttamista pidetään kohtuullisena. Ohjeen mukaan olosuhteet ovat muuttuneet olennaisesti, jos muuttuneilla arvoilla laskettavan elatusavun määrä ylittää/alittaa vahvistetun elatusavun vähintään 15 %. Muutoksen olennaisuuteen kuuluu myös se, ettei se ole lyhytaikainen. Muutoksen olennaisuuden toteamisen jälkeen tehdään vielä lain edellyttämä kokonaisharkinta siitä, onko elatusavun muuttaminen kohtuullista.

Jos et pysty maksamaan vahvistettua elatusapua ja jätät sen maksamatta, lähivanhempi voi hakea laiminlyönnin perusteella [Kelalta elatustuen](#). Tämän jälkeen et enää voi maksaa elatusapua lähivanhemmalle, vaan elatusapu maksetaan Kelalle. Kelan kanssa voi tehdä maksusuunnitelman. Jos tulosi ovat hyvin alhaiset, voit olla oikeutettu saamaan Kelalta jälkikäteen vapautuksen kertyneestä elatusapuvelasta.

F14

Mitä tarkoittaa luonapitovähennys?

Luonapito tarkoittaa sitä, että lapsesta erossa asuva vanhempi pitää lasta luonaan. Lasta luonaan pitävä vanhempi tosiasiallisesti vastaa lapsen välttämättömistä elinkustannuksista luonapitoaikana.

[Luonapitovähennys](#) huomioidaan elatusavun määrää laskettaessa, jos muualla asuva vanhempi pitää lasta luonaan vähintään 7 vuorokautta kuukaudessa. Luonapidon laajuutta arvioitaessa ratkaisevaa on keskimääräinen yöpyminen kuukautta kohden. Yöpymisten määrään lasketaan mukaan sekä säännölliset viikonloppu- ja arkitapaamiset että loma-aikoina toteutuvat pidemmät luonapitajakso kalenterivuoden

Perheoikeudelliset palvelut – usein kysytyt kysymykset

aikana. Näin saatu yhteismäärä jaetaan kahdellatoista. [Oikeusministeriön ohjeessa](#) on määritelty luonapitovähennyksen määrä, joka on sitä suurempi, mitä enemmän lapsi on tapaavan vanhemman luona.

F15

Mitä elatusvelvollinen saa vähentää maksettavasta elatusavusta?

Elatusvelvollinen ei saa yksipuolisesti vähentää maksettavaa elatusapua, vaan vähennyksen tulee olla joko vanhempien yksimielisesti keskenään sopima tai uudella [lastenvalvojan](#) luona vahvistetulla sopimuksella sovittu.

F16

Milloin voin saada elatustukea?

[Elatustuen](#) myöntää Kela. [Elatuslain](#) mukaan lapsella on oikeus elatustukeen seuraavissa tapauksissa:

1. elatusvelvollinen ei ole maksanut elatusapua
2. elatusapua ei ole lainkaan vahvistettu maksettavaksi elatusvelvollisen puutteellisen elatuskyvyn vuoksi
3. elatusapu on vahvistettu elatustukea pienempänä elatusvelvollisen puutteellisen elatuskyvyn vuoksi
4. avioliiton ulkopuolella syntyneen lapsen isyyttä ei ole lainvoimaisesti vahvistettu
5. elatusapua ei ole voitu vahvistaa samanaikaisesti isyyden vahvistamisen kanssa
6. ottovanhempi on ottanut yksin lapsen ottolapseksi eikä kyseessä ole ottovanhemman puolison lapsi.

F17

Mikä on täydentävä elatustuki?

Täydentävä [elatuslaki](#) on Kelan maksamaa etuus lähivanhemmalle lapsen elatusta varten, jos elatusapulaskelman perusteella määritelty elatusapu on elatusvelvollisen puutteellisen elatuskyvyn vuoksi alhaisempi kuin Kelan maksama täysi elatustuki.

F18

Mikä on indeksikorotus?

Elatusapuja ja elatustukea tarkistetaan vuosittain elinkustannusten nousun seurauksena. Korotuksesta säädetään laissa eräiden elatusapujen sitomisesta elinkustannuksiin. Korotuksen määrä lasketaan kuluvaan vuoteen lokakuun ja edellisen vuoden lokakuun [elinkustannusindeksin](#) pistelukujen mukaan, ja korotus tulee voimaan vuoden alusta. Korotus koskee kaikkia voimassa olevia elatussopimuksia niiden vahvistamispäivästä riippumatta. Vanhemmat voivat tarkistaa uuden elatusavun määrän esimerkiksi Kelasta. Halutessaan vanhemmat voivat kirjauttaa uuden elatusavun määrän elatussopimuksen indeksikorotusliitteeseen. Ilman kirjaustakin kaikki elatusavut nousevat indeksikorotuksen verran.

Elatusvelvollisen tulee itse huolehtia siitä, että maksaa elatusavun oikean suuruisena. Huomioimatta jääneet indeksikorotukset ovat perimiskelpoisia samalla tavoin kuin muutkin laiminlyödyt elatusmaksut.

F19

Pitääkö elatusapua maksaa sen jälkeenkin, kun lapsi on täyttänyt 18 vuotta?

Ei, elatusavun maksamisvelvollisuus päättyy lapsen 18-vuotispäivään.

Eri asia on se, että [elatuslain](#) 3.2 §:n mukaan "vanhemmat vastaavat lapsen koulutuksesta aiheutuvista kustannuksista myös sen jälkeen, kun lapsi on täyttänyt 18 vuotta". Kummallakin vanhemmalla on tämä velvollisuus, "mikäli se harkitaan kohtuulliseksi". Tätä lainkohtaa on oikeuskäytännössä tulkittu niin, että ainakin lukiota käyvän nuoren osalta kumpikin vanhempi on vielä vastuussa sekä nuoren varsinaisista opintomenoista että myös koulutuksen aikaisista elinkustannuksista. Edellä mainittu kohtuullisuusedellytys tarkoittaa sitä, että vanhempaa ei voi velvoittaa osallistumaan nuoren menoihin, jos vanhemmalla ei taloudellisten olojensa perusteella ole siihen kykyä.

Koulutusavustuksen laskemistavasta ei ole annettu ministeriötason ohjetta kuten elatusavun määrän laskemisesta. Koulutusavustukseksi voidaan sopia myös sama summa kuin aiemmin maksettu elatusapu, jos elatusavussa on menoiksi huomioitu koulutuskustannuksia. Koulutusmenot (kirjat yms.) huomioidaan nettomenoina eli menoista vähennetään nuoren saama opintotuki. Sopimuksen tekevät 18 vuotta täyttänyt nuori ja hänen vanhempansa. Sopimuksen vahvistaa lastenvalvoja. Sopimus voidaan tehdä valmiiksi jo ennen 18-vuotispäivää, jolloin nuoren puolesta sopimuksen allekirjoittaa silloin hänen lähivanhempansa. Koulutusavustus maksetaan nuoren omalle tilille. Jos täysi-ikäinen nuori on avustuksen tarpeessa ja vanhempi tai toinen heistä ei elatuskyvystään huolimatta halua avustaa nuorta, nuori voi oikeusavustajan avulla viedä asian käräjäoikeuden ratkaistavaksi.

F20

Mitä teen, jos elatusvelvollinen kuolee?

Ota yhteyttä [Kelaan perhe-eläkehakemuksen](#) tekemiseksi, sillä elatusavun ja/tai elatustuen maksaminen loppuu elatusvelvollisen kuollessa.